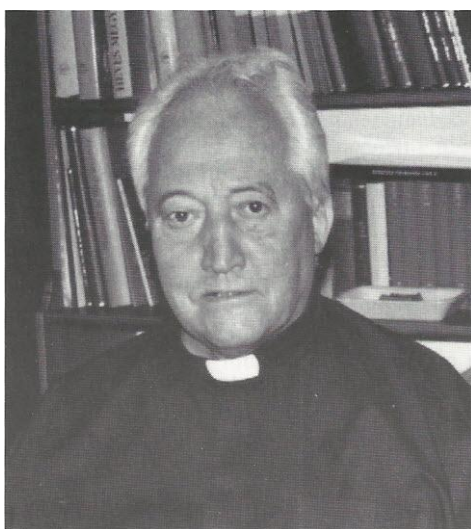


PORTRÉ

"A SZÉPSÉG AZ ARÁNYOKON MÚLIK"

Interjú Pálos Frigyes prépost, őrkanonok úrral



Pálos Frigyes neve ismerősen cseng, úgy is mondhatnám, közismert a műemlékekkel, egyházművészettel foglalkozók körében. A Váci Egyházmegyei Gyűjteményben - melynek igazgatója - kerestem fel egy beszélgetésre, hogy a gazdag életút egyes állomásait sorra vegyük, és e tanulságos életpályával az olvasókat megismertessük:

- Mikor és honnan, hogyan történt az indulás?

- Kispesten születtem 1924. január 23-án. A Kispesti Deák Ferenc Gimnáziumban érettségiztem 1942 júniusában, és ugyanezen év szeptemberében megkezdtem tanulmányaimat a Váci Szemináriumban. A Teológia sikeres elvégzése után, 1947. június 22-én szenteltek pappá.

Pestújhelyre kerültem káplánként, és heti 36 órában hittant tanítottam. A pestújhelyi templom 1927-ben épült, tervezője Kismarty Lechner Loránd építész, Lechner Gyula festő fia volt, aki a Műegyetemet Budapesten végezte, majd Olaszországban folytatott

művészeti tanulmányokat. 1908-tól műegyetemi tanársegéd, majd adjunktus, 1937-től műegyetemi intézeti tanár volt. "Alkotásait a magyar hagyományok és a korszerű építészeti törekvések összehangolása jellemzi" - olvashatjuk a Művészeti Lexikonban. Főbb művei között tarják számon a pestújhelyi római katolikus templomot, amely valóban igényesen tervezett és kivitelezett épület, bár műemléki védettségnek nem örvend. Ami engem mint fiatal embert megfogott, pontosan ez az igényesség és az egységesség kívül-belül. A tervezőnek mindenre volt gondolja: a teljes belső berendezés, beleértve még a kilincseket is, az ő tervei szerint készült. Még teológus koromban ismerkedtem meg Décei Géza préposttal, aki a pestszenterzsébeti Árpád-házi Szent Erzsébet-főplébánia plébánosa, művészetekben jártas, igen művelt férfiú volt. Atyai barátsága haláláig elkísért. Tőle kaptam az első indításokat az egyházművészet felé, ráterelte a figyelmemet egy számomra új világra. Például ajándékozott nekem egy Kőszeghy-féle ötvös-jegy-határozót, amelynek segítségével tanulmányoztam a kelyheket.

- Pestújhelyről hová vezetett az út?

- 1950-ben a kecskeméti plébániára helyeztek. A kinevezési irat szerint a Kecskeméti Tanítóképző hittantanára lettem, ebben a minőségben az utolsó, mert a hittanoktatást rövidesen megszüntették. Kecskeméten egy új világ fogadott. A késő barokk stílusú Nagytemplom 1774-1806 között épült, berendezése is XVIII. századi. Jó néhány értékes egyházi ötvöstárgyat találtam, meglehetősen rossz állapotban, melyek közül néhányat sikerült megjavíttatnom Décei Géza ötvöseinek, Iván Istvánnak a segítségével. Így például egy barokk ezüsfüstölőt és a hozzá tartozó naviculát, amely hajócska formájú tömjéntartó edény, egy aspensoriumot (szenteltvíztartó edény). Ekkor kezdtem fadaragással foglalkozni.

- *Ha jól tudom, a szép kecskeméti éveknek a " történelem" vetett véget.*

- Ez valóban így volt. Békenagygyűlést szerveztek Kecskeméten, ahová a papoknak is el kellett volna menni. En kerékpárral körbejártam a környékbeli plébániákat, arra kérve a paptestvéreket, hogy ne menjenek el a békegyűlésre. 1955-től az Országos Béketanácsban a békemozgalom titkára Prantner József volt, ez időben az Allami Egyházügyi Hivatal alosztályvezetője, majd 1971-ig e hivatal elnöke, államtitkári rangban. Eljutott hozzá az én ténykedésem híre, rákerültem a kartotékára. Ezek után mindig élvezhettem "gondoskodó" figyelmét. Sürgősen elintézte dr. Pétery József váci püspöknél, hogy elhelyezzenek Kecskemétről. Büntetésből Hatvanba kerültem, ahol a két korábbi káplán békepap volt. Első ízben 6 évig voltam Hatvanban. Csík József hatvani prépost plébánosnak jó barátja volt Leszkovszky György festőművész, aki az Országos Iparművészeti Iskolában Kőrösfői-Kriesch Aladár tanítványként díszítő festészetet tanult, a nedves falfestési eljárások mesterévé képezte magát, majd az alakrajz, díszítőfestés és az iparművészeti tervezés tanára lett. A díszítő- és freskófestés mellett illusztrációkat, üvegablak-, plakát-, zászlóterveket készített, iparművészeti tervezői feladatokat vállalt. Bekapcsolódott Kőrösfői-Kriesch gödöllői körébe, mestere mellett sokat dolgozott. Számomra igen jelentős volt ez az ismeretség, amelyből egy szép barátság lett. Igen sokat tanultam tőle. Jártam vele a templomokban, melyeknek a festését elvállalta. Leszkovszky tanácsolta, hogy tanuljak művészettörténetet. Erre akkor nem volt lehetőség. Tőle hallottam, és egy életre megjegyeztem az elvet: "A szépség az arányokon múlik, az egyházművészet = Istentisztelet." Hatvani káplán koromban egyre többet foglalkoztam rajzolással, fafaragással. A jászapáti plébános kérésére gyertyatartókat faragtam a templom főoltárára. A pécsi székesegyház 1762-ben készült barokk padjait 1882-ben, a székesegyház átépítésekor eladták. A szép faragott padokból a hatvani plébánia is vásárolt. Három padnak volt hátfala, a negyediknek nem. Leszkovszky György a meglévők alapján elkészítette a tervet, és égerfából kifaragtuk a hátfalat. Leszkovszky átrendezte a szentélyt is.

- *Hogyan került kapcsolatba a műemlékvédelemmel?*

- Ez még első hatvani működésem idején történt. Freskót kívántak készíttetni a templomba. A nagyszabású tervet "Szent Adalbert apoteózisa" címmel Döbrentey Gábor festőművész készítette el, de a kivitelezéshez műemléki jóváhagyás kellett. Ekkor még a Puskin utcában működött az 1956-ban alakult Országos Műemléki Felügyelőség elődje, itt találkoztam Dercsényi Dezsővel, Entz Gézával, Gerő Lászlóval és Bán Attila területi előadóval. Ők zsűrizték a freskótervet, valamint Ferenczy Károly építész, aki szintén itt dolgozott. Csak meglehetősen átalakított tervet fogadtak el "Szent Adalbert prédikál a magyaroknak" címmel. Ezt festette meg Döbrentey Gábor.

1957 szeptemberében dr. Kovács Vince püspök, apostoli kormányzó Vácra rendelt karkáplánnak. A hitoktatás mellett a váci egyházmegye műemléki, egyházművészeti (templomfestés stb.) ügyeinek intézését bízták rám, és ez a feladatom végigkísért életem során. Három fiatal pap volt ekkor a püspökségen: Holl Béla piarista, dr. Zsák Péter és én. Miután nem óhajtottunk részt venni a békepapmozgalomban, mindhármunkat eltávolítottak Vácról. Így szólt a döntés: se Budapesten, se városban nem lehetnek, csak falun, és csak káplánok lehetnek. Prantner József az én esetemben kijelentette, hogy az egyházmegye legelhagyatottabb, legszegényebb plébániájára helyezzen a püspök. Így kerültem Szátok-Tereskére káplánnak, majd adminisztrátor -ügyvezetőnek.

- *A tereskei átokból viszont áldás lett!*

- Még Tereskére kerülésem előtt mondta Entz Géza, hogy a tereskei teljesen jellegtelen, késő barokk templomban van egy csodálatos, reneszánsz pasztofórium. A templom meglehetősen elhagyatott állapotban volt. Rövidzárlat utáni villanszereléskor 1619-1620. augusztus 15. bekarcolás került elő a felső vakolat alól, és egy nagy repedés látszott a szentélyfalon. Így azután 1960-ban rövid falkutatás vált szükségessé, amelyet 1961-ben követett egy régészeti kutatás, majd 1962-63-ban egy részleges helyreállítás, amely folytatódott egy tervszerű régészeti feltárásban és műemléki helyreállításban. Ez a munka 13 évig tartott. Önzetlen és lelkes szakemberei

voltak: Dümmerlmg Ödön építészmérnök, területi előadó, Kozák Károly régész, majd Sedlmayrné Beck Zsuzsa építészmérnök. Munkásai szakemberek, a község hívó közössége. Az anyagi alapot is az egyházközség biztosította eleinte, majd az OMF anyagi és szakmai támogatásával történt a műemléki helyreállítás, restaurálás.

- Eféészen különleges emlékkal gazdagodtunk.

- Valóban, megismerkedtünk a XII. századi bencés apátság románkori és gótikus, majd reneszánsz periódusaival, és kiemelkedő értékű a hajófalán talált és restaurált gótikus freskósor, Szent László legendája.

- Ha jól tudom, még egy fontos esemény vette kezdetét Tereskén. Valóra vált az, amit még Leszkovszky György szorgalmazott az 1950-es évek elején. Prépost úr művészettörténelési diplomát szerzett: hivatalosan is "kollégák" lettünk.

- 1976-ban hirdette meg az ELTE Művészettörténelmi Tanszéke a művészettörténelmi képzést papok részére. A felvételi vizsgára 78-an jelentkeztek, 28-at vettek fel, 12-en végeztek. 7 katolikus, 1 református pap, 2 református teológushallgató leányzó, 1 evangélikus lelkész és 1 rabbi kapott művészettörténelmi diplomát. Szakdolgozatokat természetesen Tereskéről írtam, bíráló professzorom Marosi Ernő volt.

- Tereskéről hova vezetett az út?

- 1978-ban Bánk József váci püspök úr a hatvani prépost halálával megüresedett hatvani plébániára helyezett adminisztrátor plébánosnak, és a préposti címet 1979-ben kaptam meg. Munkával teli évek következtek. Továbbra is én intéztem az egyházmegye - különös tekintettel Nógrád megye műemléki, egyházművészeti ügyeit, immár diploma birtokában. Igen kedves szívemnek a hévízgyörki templom. Ez barokknak tartott templomrom volt a falu szélén, ledőlt toronnyal, tető nélkül. Holnapy Dénes - Holnapy Márton premontrei szerzetes, zsámbéki plébános - építészmérnök-hallgatóval kezdtük meg a kutatását, és gyűjtöttük a pénzt a helyreállításra 1985-ben. A Műemléki Felügyelőségtől

Erdei Ferenc, az Építészeti Osztály vezetője hivatalos segítséget küldött Homonnai Márta és Káldi Gyula fiatal építészek személyében, és segítségével Holnapy Dénes megtervezte a helyreállítást. A kis templom visszanyerte román kori formáját, és használható állapotba került. 1988. november 13-án szentelték fel. A nógrádsápi gyönyörű gótikus templomot övező kerítésfalon belüli térre költöztünk és az ambótot terveztem. Szívesen működtem közre új templom építésénél is, így például Hatvan külterületén. Kerekharaszton építettünk új templomot Papp-Váry Zsolt építésszel. A legutolsó műemléki helyreállításban való közreműködésem az egyházaszengelegi római katolikus templomnál volt.

- Nem is tudom megmondani, hogy mi milyen régen ismerjük egymást. Sokat voltunk együtt az Egyházművészeti Tanács éves ülésein, de - mint minden műemlékesnek - nekem is mindig nyitva volt a hatvani plébánia ajtaja, ha probléma adódott. vagy csak vendégszeretetre vágytam.

- Igen, kezdetektől tagja vagyok az Egyházművészeti Tanácsnak. A Váci Egyházművészeti Bizottságnak először titkára voltam, most elnöke vagyok. 1994-ben lettem a Váci Székeskáptalan örkanonokia. Büszke vagyok rá, hogy Cserháti József pécsi püspök úr után az egyházi személyek közül másodikként én kaptam meg 1985-ben a Magyar Műemlékvédelemért plakettet. A Magyar Köztársaság tiszti keresztjét 1998 januárjában vehettem át Göncz Árpád köztársasági elnök úrtól.

- Hogyan telnek mostanában napjai?

- 1994-ben létesített Vácott megyéspüspököm, Keszthelyi Ferenc egyházmegyei gyűjteményt, amelynek igazgatója voltam 1997 -ig. 2004. augusztus 1-jén nyugdíjba mentem, de 2004. január 1-jétől ismét igazgatója vagyok a Székesegyházi Kincstár és Egyházmegyei Gyűjteménynek Vácott. Mondhatom, nem pihenéssel, munkával telnek napjaim, de ez így van jól.

- Köszönöm szépen a beszélgetést, és kívánok jó egészséget munkájához.

Valter Ilona